

Resumo do Informe do Estado de saúde dos ríos galegos 2013

Resumo do Informe do Estado de saúde dos ríos Galegos 2013

Coordinación e maquetación: Virginia Rodríguez

Realización: Virginia Rodríguez e Francisco Bañobre

Fotografía: Ramsés Pérez

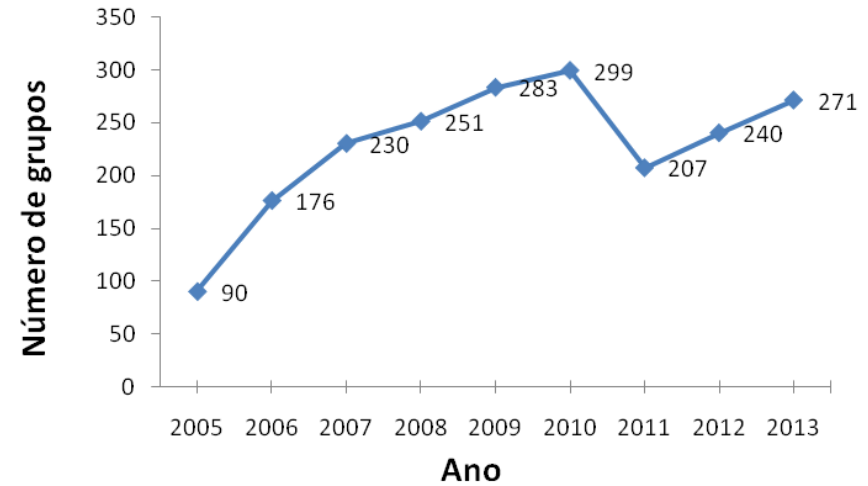
Proxecto Ríos

Travesa de Basquiños, 9 Baixo

15704 Santiago de Compostela

www.proxectorios.org

Participación

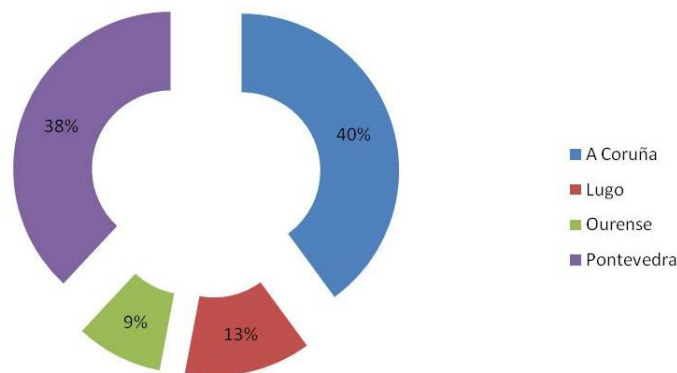

Ao longo de 2013 se sumaron 31 novos grupos ao Proxecto Ríos, chegando a un total de 271 grupos. Continua así o aumento de persoas que están a participar no estudo e conservación dos nosos ríos. Prodúcese unha estabilización no número de grupos que se anexionan cada ano, que en 2012 foron 33. Da totalidade dos grupos, enviaron as inspeccións de río o 52%, dato moi parecido ao de 2012 (55%).

Participación por provincias

En canto á participación por provincias, a provincia de A Coruña recuperou o seu liderazgo na participación logo de que en 2012 fose superada pola de Pontevedra. Aínda así, as porcentaxes entre unha e outra provincia son moi parecidas, 40 e 38% respectivamente. Pontevedra segue a ser a provincia da que máis inspeccións se reciben. Lugo e Ourense manteñen as súas porcentaxes de participación en valores dos pasados anos 2010, 2011 e 2012 co 13% para Lugo e o 9% para Ourense.

Ademais destes datos referidos ás inspeccións recibidas por parte do voluntariado, outro indicador sobre participación é a asistencia ás actividades que organiza o Proxecto Ríos ao longo de todo o ano. Na memoria de actividades pódese apreciar que a asistencia a cursos de formación, roteiríos, encontro de voluntariado, campos de voluntariado e limpeza simultánea foi moi satisfactoria, cubríndose en todos os casos as prazas ofertadas. Ademais en 2013 fixéronse 41 saídas formativas que ofrecen apoio aos novos grupos que inician o seu percorrido no Proxecto Ríos e estimulan ao voluntariado a participar de maneira máis activa.

Calidade Hidromorfolóxica

A calidade hidromorfolóxica dun río ven determinada pola estrutura e morfloxía do ecosistema, que a súa vez está composto polos elementos físicos necesarios para que arraigue a vexetación e a fauna. Da calidade destes elementos dependerá que as comunidades de fauna e flora do río sexan máis ou menos complexas e evolucionadas. Co estudo da hidromorfloxía pretendemos saber cal é o estado de conservación destes elementos físicos que en último caso serán os que determinen a calidade do río. Neste estudo valóranse diferentes aspectos como a calidade do hábitat, o estado do bosque de ribeira e as alteracións presentes tanto na canle como nas marxes do río.

Os valores de calidade do hábitat en 2013 veñan sendo moi parecidos a anos anteriores. Así, máis da metade dos treitos estudados, tanto en primavera como en outono, amosaron que tiñan un hábitat ben constituído (56% en primavera e 50% en outono). Porén, podemos dicir que a outra metade de treitos de río estudados que amosaron alteracións e degradación no seu hábitat se atopan nunha situación incerta en canto a súa evolución, xa que para revertir unha situación de degradación do hábitat é preciso desenvolver actuacións concretas no medio.

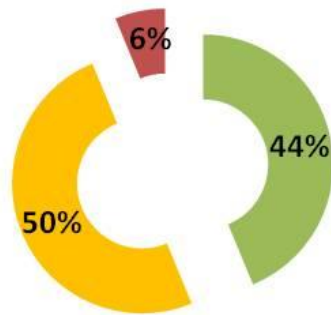
Os treitos con valores baixos do IHF correspóndense con ríos que están canalizados ou que non levaban a suficiente auga no momento da inspección como para aportar valores suficientes do índice, en primavera, foron os ríos Saíñas (Cangas do Morrazo), Neira (Baralla), Mondelo (Bergondo) e Limia ao seu paso por Xinzo. En outono o río Limia foi o único que amosou un hábitat deficiente.

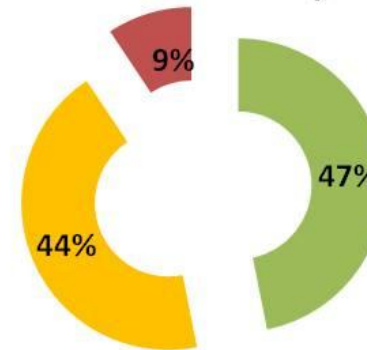
As árbores que medran nas ribeiras dos ríos constitúen tamén un elemento morfolóxico fundamental do ecosistema fluvial. Case dende o inicio do proxecto, e moito máis nos últimos anos, se estableceu unha tendencia que poñía de manifesto a situación de degradación na que se atopan as masas de árbores que acompañan ao río dende o seu nacemento ata a súa desembocadura. En 2013 os resultados son moi parecidos a 2012, onde máis da metade das marxes, tanto en primavera como en outono, amosaron algún síntoma de degradación. As marxes moi degradadas en primavera supuxeron un 7,5% do total e en outono un 12,5%.

As ribeiras moi degradadas correspóndense cos treitos dos ríos Corgo, Zamáns, Lagar e Limia entre outros.

Marxe esquerda en primavera

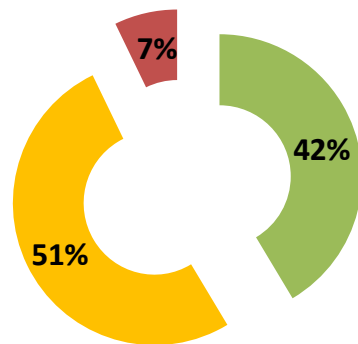

Marxe dereita en primavera

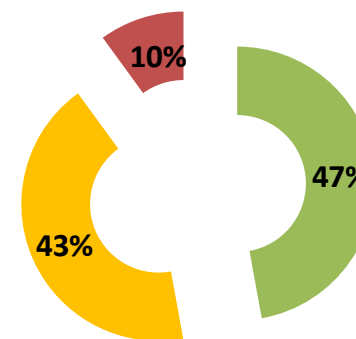

- Ben conservado
- Alteracións importantes
- Moi degradado

Marxe esquerda en outono

Marxe dereita en outono

- Ben conservado
- Alteracións importantes
- Moi degradado

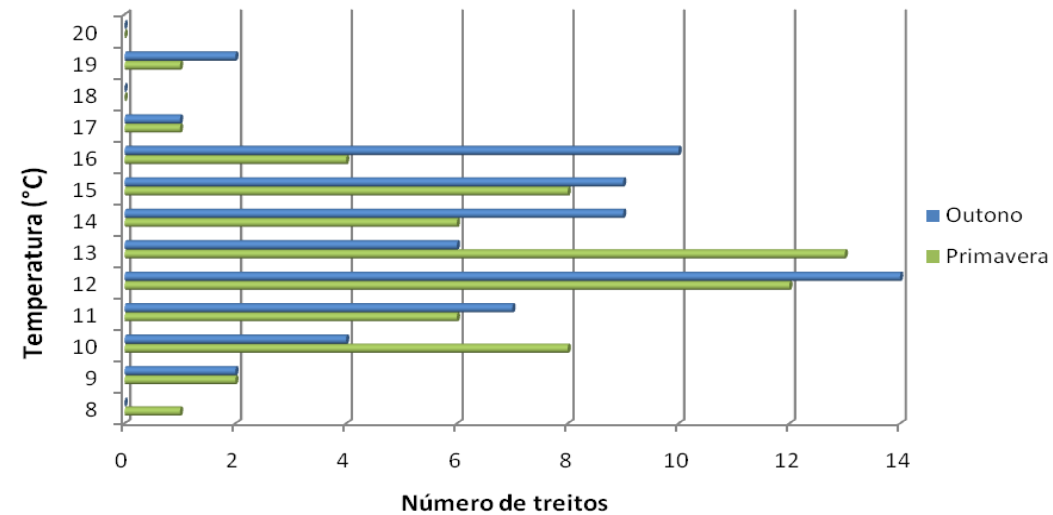
Para completar o estudo da calidade hidromorfolóxica dun treito de río o voluntariado analiza tamén os impactos que se detectan no río, a cor e cheiro da auga, os usos do solo e a presenza de refugallos. Os impactos máis comúns son a erosión das marxes, os bordes rozados, a presenza de canalizacións, represas e colectores. Nos usos do solo temos que o máis frecuente é a presenza de vexetación, ben sexa en forma de bosque de ribeira, de prados e herbas altas ou de cultivos; a continuación as infraestruturas, vías de comunicación, áreas recreativas e zonas urbanizadas, son os usos máis abundantes. A cor e cheiro da auga non amosaron grandes cambios con respecto a 2012, sendo transparente na maioría dos treitos estudados e non presentando olores significativos. En canto aos residuos, os plásticos seguen a dominar o tipo de refugallo que máis presenza ten nos ríos, seguidos por latas, vidro e entullos.

Calidade Físico– Química

Na calidade físico – química o voluntariado analiza a Temperatura da auga, o pH e a concentración de nitratos.

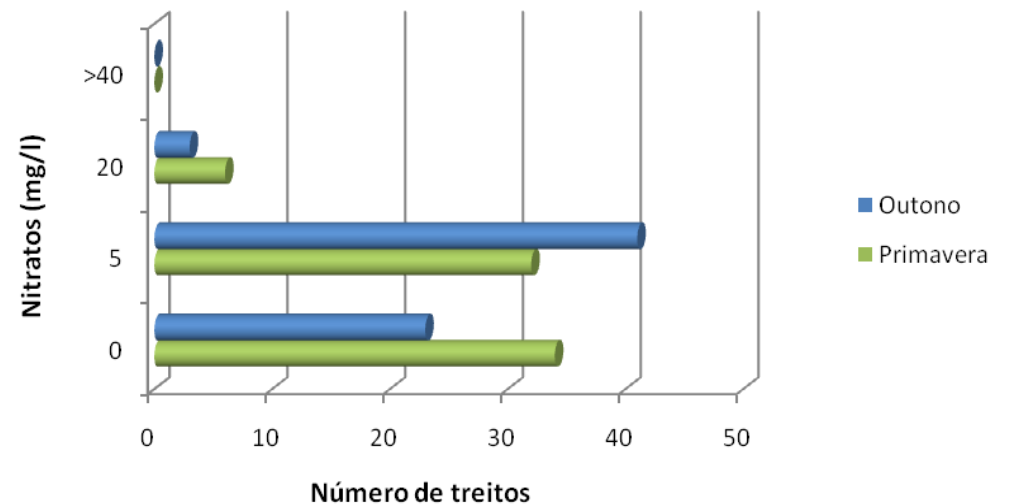
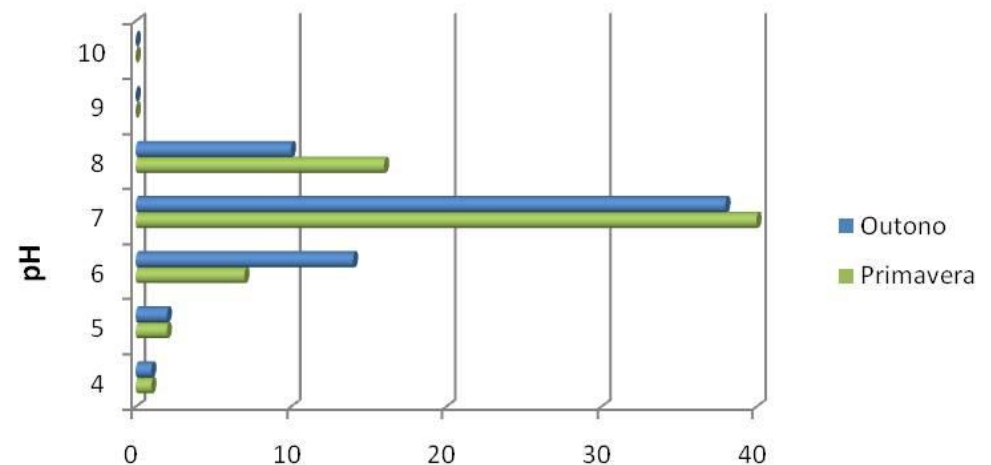
En canto á Tª os valores acadados nas inspeccións recibidas foron normais tanto en primavera como en outono, sendo os valores medios de 12 – 13 °C. O río Medio ao seu paso pola localidade de Miño acadou unha Tª de 19°C; o mesmo valor tivo o río Lonia en Ourense na campaña de outono. Os valores máis baixos de temperatura corresponderon aos ríos Mandeo, Mazaricos, Cadós e Lérez con Tª de 8 – 9 °C.

O pH é un parámetro bastante estable nos ecosistemas acuáticos. Para que existan variacións mantidas no tempo o río ten que estar baixo presión continua. Do estudo realizado polo voluntariado, a maioría dos treitos presentaban valores de pH entre 6 e 8. Houbo treitos que acadaron valores de pH de 4 e 5 que se corresponderon cos ríos Areal e Esteiro e Baxoi, Pego e Saíñas respectivamente.

A concentración de nitratos nos informa da cantidade de materia orgánica disolta dentro da auga. En case todos os treitos estudados os valores da concentración de nitratos estiveron entre 0 – 5 mg/l, que se consideran normais e non inflúen na dinámica fluvial. Apareceron en primavera seis treitos con valores de 20 mg/l que se corresponden cos ríos Sarela, Brexa, Mero, dous treitos do Limia e Louriñas. Este último tamén amosou esta mesma concentración en primavera de 2012. En outono os ríos con concentración de 20 mg/l foron o Gafos, Lagar e Limia.

Existe un lixeiro aumento nos treitos que presentaron valores de 20 mg/l con respecto a 2012, no que houbo só dous ríos que presentaron dita concentración.

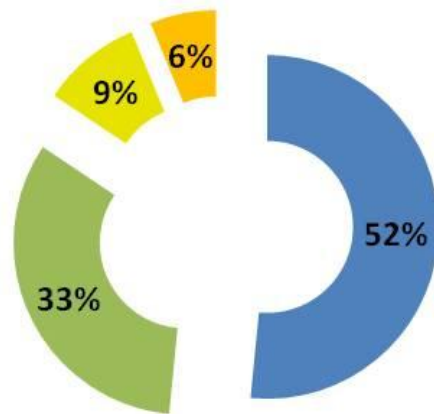
Calidade Biolóxica

O estudo das comunidades de macroinvertebrados de río é o que o voluntariado do Proxecto Ríos utiliza para determinar o estado de saúde do seu treito de río, tendo en conta ademais o resto de parámetros físico – químicos e hidromorfolóxicos. A aplicación de índices biolóxicos é o sistema máis amplamente utilizado, pola súa fiabilidade, pola comunidade científica e confederacións hidrográficas. Ademais o uso destes animais para determinar a calidade ecolóxica dunha masa de auga está recomendada pola Directiva Marco da Auga e os índices son de fácil aplicación.

En 2013 o voluntariado do Proxecto Ríos determinou que o 52% dos ríos estudados en primavera tiñan moi bo estado de saúde; en outono foron o 40% dos casos. Con estado bo, as porcentaxes se distribúen da seguinte forma: 33% en primavera e 36% en outono. Para os estados moderado e deficiente temos as seguintes porcentaxes: 9% e 6% en primavera respectivamente e 19% e 5% para o outono. Estes datos son moi parecidos aos de 2011 e 2012, aínda que se aprecia unha lixeira diminución dos treitos e con estado moderado e deficiente. Os valores máis negativos se corresponden cos ríos Aríns, Chanca, Mero e Limia en primavera; en outono os ríos con saúde deficiente foron o Lagar, Esteiro e Limia.

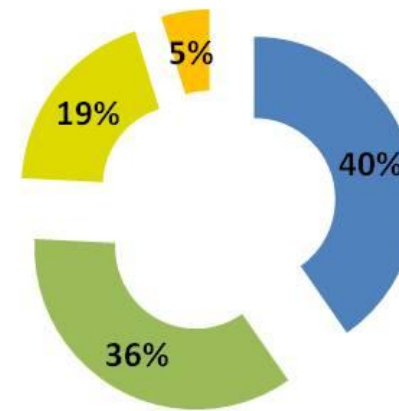
Ningún dos treitos estudados amosou niveis malos de saúde, como si o manifestaron en 2011 varios ríos que historicamente están en malas condicións como o Lagares, Sar ou Louro, nos que non se realizou inspección.

Calidade biolóxica en primavera

- Moi bo
- Bo
- Moderado
- Deficiente
- Malo

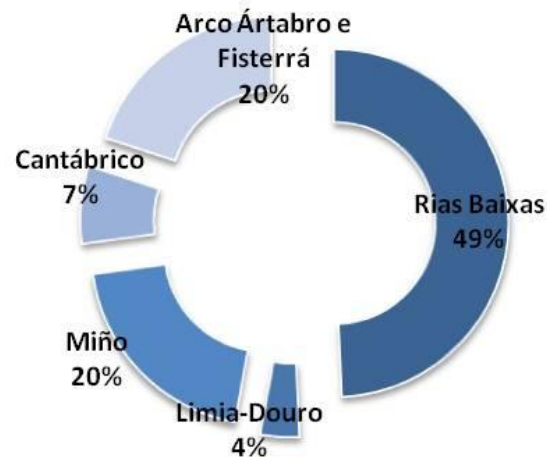
Calidade biolóxica en outono

Datos por Concas

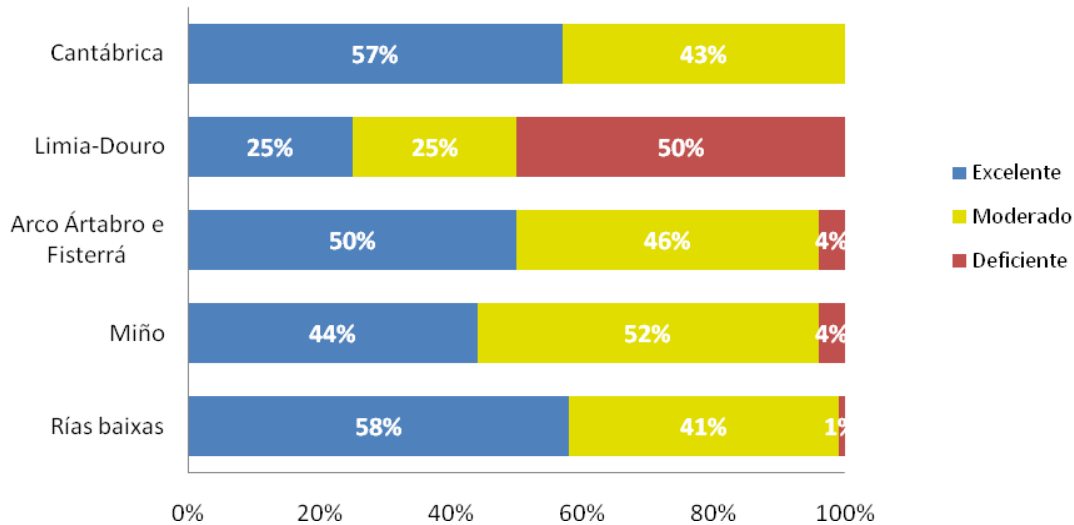
A continuación faise un tratamento dos datos recibidos por concas, xa que a conca hidrográfica é a unidade fundamental de estudo e reflicte o estado das masas de auga pertencentes a unha mesma área xeográfica. En Galiza existe unha agrupación administrativa dos ríos, concentrando varios ríos na mesma conca hidrográfica. Así pois temos cinco concas: Rías Baixas, Miño – Sil, Arco Ártabro e Fisterrá, Limia – Douro e Cantábrica.

Inspeccións por concas

Ao igual que pasa coas provincias, a participación non é a mesma en tódalas concas hidrográficas, sendo a das Rías Baixas a que aglutina a meirande parte da participación. Respecto a outros anos (2010-2012) apreciase un aumento na participación na conca do Arco Ártabro e un lixeiro ascenso na do Miño – Sil. A conca dos ríos que verten ao Cantábrico tamén experimentou un pequeno ascenso (do 4% en 2012 ao 7% en 2013). As porcentaxes en detalle poden verse na figura adxunta.

Calidade do hábitat

Das conchas máis estudadas, Rías Baixas e Arco Ártabro, os resultados da calidade do hábitat son moi parecidos aos datos obtidos en 2011 e 2012. Na concha do Miño aumentan os hábitats con estado moderado, pasando dun 35% en 2012 ao actual 52%. Nestas bacías os treitos con hábitat deficiente se manteñen en valores parecidos a anos anteriores, non superando o 5% do total. Nas bacías Cantábrica e Limia – Douro, o número de inspeccións recibidas foi baixo, polo que os datos aquí reflectidos non son extrapolables ao conxunto da concha.

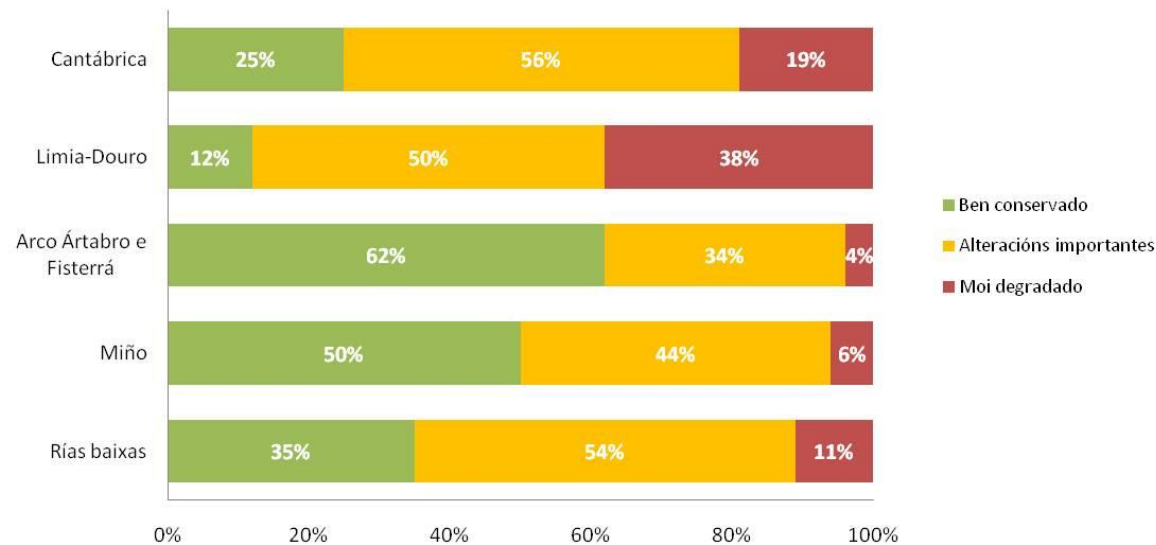
Logo de catro anos aplicando o índice de calidade do hábitat, pódese facer unha primeira aproximación cara o establecemento dalgunha tendencia. En 2010 e 2011 máis do 50% dos treitos analizados posuían un hábitat excelente. Xa en 2012 e 2013 aprecíase que as porcentaxes entre hábitats excelentes e moderados vaise equiparando. Esta tendencia ten maior relevancia na concha do Miño – Sil.

Os datos relacionados co bosque de ribeira amosan valores elevados de degradación para as concas do Limia – Douro e da Vertente Cantábrica, pero ao igual que sucedía co hábitat, os datos son insuficientes para facer referencia á conca en conxunto. Segundo se pode observar no seguinte gráfico, a conca do Arco Ártabro e Fisterrá é a que presenta as súas ribeiras mellor conservadas, dato que coincide co obtido en 2012. A bacía do río Miño, que en anos anteriores era na que os ríos presentaban maior

calidade do bosque de ribeira, aséntase en valores que revelan un empobrecemento das ribeiras que xa se puxo de manifesto en 2012. Na conca das Rías Baixas as marxes con alteracións importantes aumentaron en 4 puntos en comparación con 2012, continuando cun proceso de deterioro que se ven apreciando dende fai varios anos (en 2012 as marxes con alteracións importantes aumentaron 8 puntos con respecto a 2011).

Estado do bosque de ribeira

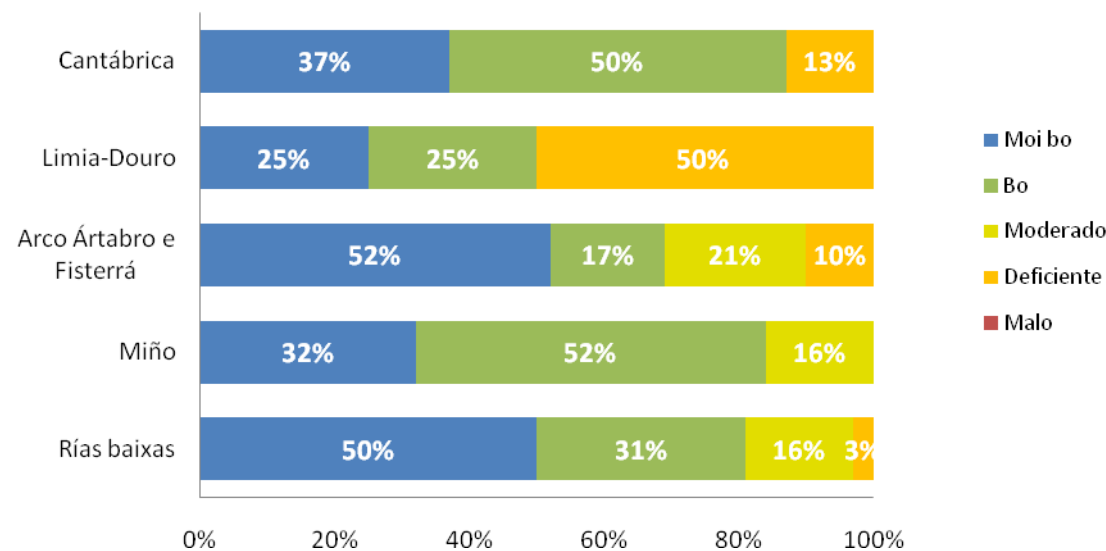

En relación ao estudo das comunidades de macroinvertebrados para obter o estado de saúde dos ríos, os datos obtidos en 2013 presentan poucas variacións respecto aos de 2012. Na conca das Rías Baixas os resultados son moi parecidos a 2012 e 2011, coa metade dos treitos estudados con moi boa saúde e o resto repartidos entre bo, moderado e deficiente. Existe un lixeiro aumento dos ríos en estado moderado e un descenso dos deficientes. Na conca do Miño os valores son tamén moi parecidos ao ano 2012, a única diferenza salientable é que non apareceu ningún treito en estado deficiente. Na conca do Arco Ártabro e Fisterrá aumentaron os ríos en moi bo estado de saúde, que en 2012 foi dun 21% polo 52% de 2013, a costa dos de estado bo que en

2013 acadaron o 17% do total cando en 2012 foron o 50%. Os treitos moderados e deficientes repártense o 31% restante. En 2012 non apareceron treitos desta conca en estado deficiente e an 2013 supuxo un 10% do total.

Nas bacías con menos inspeccións recibidas, os resultados amosan que na Conca do Limia – Douro –na que só se estudaron dous ríos– un deles tiña moi bo estado de saúde en primavera e bo en outono, mentres que o outro tivo saúde deficiente tanto en primavera como en outono. Na Cantábrica existe un lixeiro aumento dos ríos en estado deficiente, que corresponde a un treito de río estudado no concello de Mañón. O resto se reparten entre moi bo e bo estado de saúde.

Estado de saúde dos ríos

De forma natural as zonas de cabeceira dos ríos representan os lugares mellor conservados en canto á biodiversidade das comunidades de macroinvertebrados. Supoñen ademais a reserva de fauna que coloniza o resto do río augas abaixo, por iso é de vital importancia a súa conservación e coidado. Os mellores resultados dos treitos estudados polo voluntariado pertencen a cursos medios altos dos nosos ríos, ou a zonas que non presentan unha elevada influencia das actividades humanas. Pola contra, os índices biolóxicos máis baixos seguen a ser os que atravesan cidades ou núcleos de poboación.

Iniciativa de:

Promove:

XUNTA
DE GALICIA